

1914 -ci il iyun ayının 30-da 12-ci nömrəsi çıxdıqdan sonra İrəvan quberniyasında ədəbi-mədəni, ictimai mühitin əsas həərəkətverici qüvvələrindən olan "Lək-lək" in nəşri dayandırılsa da, burada yaşayıb-yaradan azərbaycanlı ziyahılar ana dilində yerli mətbuat orqanının nəşri uğrunda mübarizəni dayandırmadılar. Təxminən iki ildən artıq fasilədən sonra 1917-ci il yanvar ayının 1-də böyük maarifpərvərlər Əli Məhzunun (Əli Hacı Zeynalabdin oğlu Rəhimov) redaktorluğu və Həsən Mirzəzadə Əliyevin nəşirliyi ilə "Bürhani-həqiqət" adlı jurnalın ilk nömrəsi çapdan çıxdı. Bu, İrəvanda Azərbaycan ədəbi-mədəni, ictimai mühitində, həm də mətbuat tarixində əlamətdar hadisə idi. "Bürhani-həqiqət" Cənubi Qafqazda çıxan anadilli mətbuat orqanları və Əli Məhzunun əməl dostları tərəfindən böyük sevinc hissi ilə qarşılanmışdır. Jurnaln 1-ci və 2-ci saylarında hissə-hissə dərc edilmiş "Həqiqət" adlı redaksiya məqaləsində "həqiqət" sözünün hansı anlayışları ifadə etməsi izah olunur və nə üçün bu mətbu orqana "Bürhani-həqiqət" adının verildiyi qeyd edildi: "Bürhani-həqiqət" həqiqətin dəlil və isbatı deməkdir. Buna görə də məcmuəmizə "Bürhani-həqiqət" namı verərək isminin müsəmma ilə mütbəiq olub və həqq-həqqaniyyət tərəfdarı olmağına qeyrət edib, həqiqədən bürhani-həqiqət olacağını göləcək nömrələrində möhtərəm qarelərimizə (oxucularımıza) isbat edəcəyinə ümidvarız. Filvəqe həqiqət hankı maddədə olacaqsə-olsun, mənəviyyatda bir nurdur ki, ona yaxınlaşanları cəhəlat və zillət zülmündən uzaqlaşdırıb şahrəhi-nicata çatdırır". Fəaliyyəti dövründə cəmi 9 nömrəsi işıq üzü görmüş jurnalın bütün nömrələrini ardıcıl izlədikdə həqiqədən də onun adı ilə əməlinin sıx bağlılığı aydın şəkildə yuxarıdakı fikirləri təsdiq edir. Jurnalın bütün nömrələri Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda "DM-341" şifrəsi altında Dövrü mətbuat fondunda qorunub saxlanılır.

MİLLİ MƏTBUATIMIZIN “BÜRHANI-HƏQİQƏT”İ

"Bürhani-həqiqət" "Lək-lək"dən fərqli olaraq ayda iki dəfə şəkilli çap olunmuşdur. İrəvandakı "Lyus" mətbəəsində çap olunan jurnal əvvəlcə "Lək-lək" kimi 8-ci nömrəsindən etibarən isə 12 səhifədən ibarət çıxmışdır. 1917-ci il 5 iyun tarixli nömrəsinin sonuncu səhifəsində jurnal Daşkənddə həftədə iki dəfə çıxan milli, ictimai, siyasi "Turan" və Səmərqənddə həftədə iki dəfə nəşr edilən siyasi, ədəbi, elmi "Hürriyyət" qəzetlərinin abunə şərtlərini dərc etmişdir. Həmin elanlar bir daha göstərir ki, "Bürhani-həqiqət" ədəbiyyatın, maarifin, mədəniyyətin təbliğatçısı olmaqla yanaşı, həm də geniş coğrafiyada yayılmış, Cənubi Qafqazın hüddulərindən çox-çox uzaqlarda olan mətbuat orqanları ilə də əlaqə saxlamış, öz səsini Orta Asiyayadək çatdırıa bilmişdir. İrəvanda Azərbaycan mətbuatının, ictimai-bədii fikrinin canlanmasında yeni bir səhifə açan jurnal və onun redaktoru Əli Məhzun bu mətbu orqanın olduqca məzmunlu çıxmasında, əhəmiyyətli yazılarla xalqın xidmətinə yaramasında dövrün həqiqətpərəst qələm sahiblərini, tərəqqipərvər ziyalıları - İrəvan ədəbi-mədəni, ictimai mühitinin əsas yaradıcı və aparıcı qüvvələrindən, görkəmli nümayəndələrindən olan, tanınmış mətbuat xadimi, şair, pedaqoq Cabbar Əsgərzadə, İrəvan Müəllimlər Seminariyasının Azərbaycan dili müəllimi, müxtəlif dillərdə nəşr edilmiş bir sıra dərsliklərin müəllifi, böyük alim Mirzə Cabbar Məmməd-zadə, tanınmış jurnalist, ictimai xadim Məmmədəli Nasir, təbabət və təbiət elmləri mövzusunda maraqlı məqalələrlə çıxış edən fədakar maarifçi Rəhim Naci, Əli Səid, Məşədi Zeynalabdin İbrahimov, riyaziyyat müəllimləri Vahid Muğanlı, Məmmədəğa Şeyxülislamov və başqa mütərəqqi ziyalıları cəm etmişdi. XX əsrin əvvəllərində İrəvanda yaşayıb-yaradan azərbaycanlı qadınların da səsi mətbuat səhifələrindən gəlməyə başladı. İrəvanın aparıcı maarifpərvərlərindən, mübariz qadınlarından, şairə xanımlardan Müfide, Qızılbaşlardan ibarət Azərbaycan ordusuna başçılıq edən Cavanşir tayfasına mənsub olan Əlixanın nəvəsi, Cəmil bəyin qızı Səriyyə, Z.Şöhrət, Əbdülhəqq Məhrənnisə, Rəmziyyə, Fatimə və başqaları "Bürhani-həqiqət"də çeşidli mövzularla vaxtaşırı çıxış edirdilər. İrəvan ədəbi-mədəni mühitinin fəal nümayəndələri Məşədi Zeynalabdin İbrahimov, Əli Səid və başqaları da jurnalda təmsil olunmuş, mətbu orqanla əməkdaşlığı müntəzəm surətdə davam etdirmişlər.

"Bürhani-həqiqət" in bu mötəbər heyətində təmsil olunan ziyalıların əksəriyyəti kifayət qədər püxtələşmiş qüdrətli qələm sahibləri idi. Onların qələmindən çıxan bədii nümunələr, müxtəlif səp-kili yazılar jurnala rəngarənglik gətirməklə yanaşı, həm də oxucu marağını və rəğbətini artırırdı. Onlar "Bürhani-həqiqət"dəki yaradıcılıqları ilə ədəbiyyatımızın və mətbuatımızın tarixi səhifələrini yaratmışlar. Beləcə "Bürhani-həqiqət" jurnalı bu ədəbi şəxsiyyətlərin işığından nur almış, şölesi bütün Cənubi Qafqaza, hətta ondan daha da uzaqlara yayılmışdı. Araşdırmalardan aydın olur ki, jurnala daha çox abunə yazılanlar da elə məhz İrəvandakı təhsil ocaqlarının azərbaycanlı müəllim və tələbələri olmuşdur. İlk nömrəsində "Bürhani-həqiqət" in məsləki" adı ilə dərc olunan redaksiya yazısında jurnalın oxucular qarşısında öhdəliyi, bir növ proqramı açıqlanır: "Həqq və həqqaniyyət tərəfdarı olaraq, həqiqətə bürhan olmaqdır. Qarelərinə (oxucularına) bacardığıca elmi, ədəbi, fənni, tarixi, siyasi, iqtisadi və tibbi məlumat verərək ümum nəfə (faydalı) məsələlərdən bəhs ediləcəkdir". Məqələlənin başlanğıcından aydın olur ki, redaktor müxtəlif mövzulara əhəmiyyət verməklə, həm də həqiqətləri çatdırmağı əsas vəzifə kimi qarşıya qoyur. Xalqımızın ictimai fikir və bədii şüur tarixinə milli düşüncənin ədəbi sənədi və abidəsi kimi daxil olmuş "Bürhani-həqiqət" "Molla Nəsrəddin", "Lək-lək" jurnallarının ənənələrini davam etdirmiş, milli-mədəni problemlərimizlə bağlı materiallar dərc etməklə Azərbaycan mətbuatı və jurnalistikasını daha da zənginləşdirməyə, ədəbi arenada mövcud olan dəst-xətti qoruyub saxlamağa çalışmışdı. Elə ilk nömrəsində jurnalın redaktoru Əli Məhzun yeni tarixi şərəitdə "Bürhani-həqiqət" in səhifələrində milli səciyyəli tarixi əhəmiyyətli məsələləri qaldırır və onları milli mənafə baxımından işıqlandırır. Vətənpərvər ziyalı, qəlbə xalqına xidmət amalı ilə döyünən Əli Məhzun tariximizə çox mühüm əhəmiyyət kəsb edən sosial-siyasi mətləblərə də toxunmuşdur. Bu baxımdan onun "Bürhani-həqiqət" in ilk nömrəsində İrəvandakı "Göy Məscid" barədə "Təhvil" imzası ilə dərc etdirdiyi məqalə xüsusi maraq doğurur. Məqələdə xalqımızın tarixini özündə əks etdirən qədim abidələrimizdən olan bu məscidin tikilmə tarixi barədə ətraflı məlumat verilmişdir. Onun hicri tarixi ilə 1178-ci, miladi tarixi ilə isə 1756-cı ildə İrəvanda hakimlik edən Nəcəfqulu xanın oğ-

lu Hüseynəli xan tərəfindən tikildiyi, el arasında "Hüseynəli xan məscidi" kimi adlandırıldığı nəzərə çatdırılmışdır. Əli Məhzun nankor bir erməninin bu tarixi abidəyə məkrli münasibət bəslədiyinə diqqəti yönəltdmiş, bir erməni rəssamın rus mətbuatında həmin məscidin şəklini çəkərək Sankt-Peterburqda rus dilində nəşr edilən "Солнце России" (1910-1917) jurnalında "Van məscidi" kimi təqdim etdiyini vurğulamışdır. Erməni rəssamın məkrli məqsədi İrəvanın tarixi türk diyarı olmasını saxtalaşdırmaq və burada xalqımızın tarixini özündə əks etdirən qədim möhürlərin izini itirməkdən ibarət idi. "Солнце России" jurnalının herbi müxbiri və fotoqrafı erməni Təryanın bu məkrli və uydurma əməlinə Əli Məhzun "Bürhani-həqiqət" in ilk nömrəsində "İrəvan məscidi" adı ilə dərc etdirdiyi məqələdə əsl vətənpərvər ziyalı kimi bütün kəskinliyi və ciddiliyi ilə öz ifşaedici etiraz səsini ucaldaraq yazırdı: "Həmin fəvqdə basılmış məscid əski İrəvanda əski binalardan ədd olunan "Məscidi-cəmi" "Göy məscidi" in əksidir. Həmin məscid 1178 səneyi-hicridə bina olunmuşdur. İrəvan şəhəri hənuz İran hökumətinin təht-idarəsində olduğu zaman 1756-cı səneyi-miladidə İrəvanda hakimlik edən Nəcəfqulu xan Qacarın oğlu tərəfindən həmin məscid bina olunmuşdur. Lihaza bina etdiren şəxsin adı ilə "Hüseynəli xan məscidi" daxi təsniyə olunur. Deməli ki, Rusiya hökuməti İrəvanı müsəxxəl etmədən 72 il müqəddəm həmin məscid bina olunmuşdur. Hal-hazırda yaşayıb durmaqdadır. "Солнце России" jurnalının 279-cu nömrəsində həmin məcmuənin xüsusi müşəvviri Təryanın bədayeyi-sənayeyindən hesab olunaraq, həmin İrəvan məscidinin fəvq-dəki qərarı ilə əksi basılaraq "Van məscidi" adlanmışdır. Təryan həmin məkrli və məqsədli səhvinə 1917-ci ildə rus dilində nəşr edilən "Ороһөк" jurnalının 12-ci nömrəsində yenidən təkrar etmişdir. Əli Məhzun bu məqaləsində xalqın maraq və mənafeyinə qarşı yönəldilən məkrli erməni siyasətini ifşa etməklə, həm də özünün bütün məslək sahibi olduğunu sübut edir. Amma "Bürhani-həqiqət" in oxuculara təqdim olunan ilk sayında onun barəsində Bakıda nəşr edilən "Tuti" satirik jurnalının və Əli Razi Şəmçizadənin fərqli münasibəti aşkara çıxdı. "Tuti"nin 1917-ci il ikinci nömrəsində Əli Razi Şəmçizadənin "Bürhani-həqiqət" və onun redaktoru Əli Məhzuna qarşı istehza dolu tənqidi məqaləsi dərc olunmuşdur. Məqələdə həqsiz, əsassız iradlar və "Bürhani-həqiqət" in ilk nömrəsi haqqında tənqidi fikirlər vardır. "Tuti"nin "Bürhani-həqiqət"

haqqında tənqidi qeydlərində göstərilir ki, "Dirilik" jurnalı rəhmətə gedəndən sonra çoxları ahu-zar edirdi ki, bizdə müqtədir qələm sahibləri ola-ola nə üçün bir ciddi məcmuəmiz olmasın. Ancaq "Bürhani-həqiqət" in ilk nömrəsini görüb çox sevindik. Üstündə "hələlik iki həftədə bir nəşr olunan siyasi, tarixi, elmi, fənni bir məcmuədir" sözlərini oxuyanda daha da xoşhal olduq. Sonra basdan "Bürhani-həqiqət" in məsləki" yazını oxumağa başladıq. Səkkiz sətirdən sonra altında "məbədi var" sözlərini oxuyub keqdim başqa bir vərəqə. Burada bir əhvalatın altından "bitmədi" yazılmışdı. Xülasə, nə qədər sağa-sola baxdımsa bitkin bir yazıya rast gəlməyib pərt oldum. "Bürhani-həqiqət" haqqındakı tənqidi qeydlərdə həm də jurnalın poliqrafik baxımından səliqəsiz buraxılması qeyd edilmişdir. Əslində "Tuti"nin qeydlərində böyük mübaliğə var idi. Jurnal İrəvandakı poliqrafiya imkanları daxilində kifayət qədər yüksək səviyyədə buraxılmış, ilk nömrədən ictimai, siyasi, elmi mövzularda maraqlı yazılar, ədəbiyyata, incəsənətə dair mülahizələr çap edilmişdir. Bu tənqidi qeydlərdən aydın olur ki, sanki "Tuti" çox böyük səbirsizliklə "Bürhani-həqiqət" in işıq üzü görməsini gözləyirmiş. "Tuti" jurnal haqqında münasibətini bildirməyə tələsmişdir. Ən azından jurnalın bir neçə nömrəsinin çıxmasından sonra öz münasibətini bildirməsi daha obyektiv olardı. Görünür, "Tuti"nin belə bir yazını dərc etməkdə məqsədi vaxtilə Əli Məhzunla aralarında olan çoxdankı mübahisəni bu yolla çözmək istəmişdir. Onu da qeyd edək ki, "Tuti"də ən fəal iştirak edənlərdən biri Əli Məhzun olmuşdur. 1914-1916-cı ildə Əliabbas Müznibin redaktorluğu ilə Bakıda nəşr edilən "Dirilik" jurnalı bağlandıqdan sonra bu yöndə belə bir məcmua buraxmaq zərurəti idi və bunu da İrəvan ziyalıları, xüsusilə də Əli Məhzun nə qədər çətinliklə yaratmışdılar. "Tuti"nin elə ilk nömrəsində "Bürhani-həqiqət" i başqasını gözdən salmağa, qara yaxmağa yönəlik cəhdi düzgün deyildi. Müxtəlif vaxtlarda "Tuti"nin "Bürhani-həqiqət" in redaktoru Əli Məhzuna qarşı bir neçə dəfə bu cür haqsız, qərəzli hücumları olmuşdur. Onun bu qərəzli münasibətinə İrəvan ziyalıları və ayrı-ayrı şəxslər müxtəlif mətbuat orqanlarında öz etirazlarını bildirmişlər. Qərəzli böhtanlara baxmayaraq, "Bürhani-həqiqət" heç vaxt tutduğu yoldan, məsləkindən dönməmiş, öz fəaliyyətini inamla davam etdirmişdir. Qətiyyətlə demək olar ki, Əli Məhzun jurnalın təkə-redaktoru olaraq ona istiqamət verməklə kifayətlənməmiş, həm də ən məhsuldar müxbirlərindən biri olmuşdur.

"Bürhani-həqiqət" in nəşri bu yolda çox böyük əziyyət çəkmiş Əli Məhzunun tale payına düşmüş nailiyyəti idi. "Molla Nəsrəddin" deyəndə Cəlil Məmmədquluzadə, "Lək-lək" deyəndə Cabbar Əsgərzadə nəzərə gəldiyi kimi, "Bürhani-həqiqət" adını çəkərkən də Əli Məhzun yada düşür. Əli Məhzun jurnalın bütün ağırlığını, maddi və mənəvi əziyyətini çəkərək qısa zaman ərzində onu İrəvan quberniyasında yaşayan soydaşlarımızın ictimai-siyasi, ədəbi-mədəni, fəlsəfi-estetik rəpurına çevirə bilmişdi.

XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda və müxtəlif şəhərlərdə nəşr olunan mətbuat orqanlarında "Sədayi-həqq" qəzetində "Ə.Məhzun", "İqlbal" qəzetində "Təhvil", "Məlumat" qəzetində "Əli Rəhim", "Yeni Gəncə" qəzetində "Y.C.", "Yetim cüce", "Molla Nəsrəddin" jurnalında "Yetim cüce", "Yeni cüce", "Yeniyyətə", "Müridi-məşayix", "Pəjmürdə", "Həmişəki", "Kəlniyyət" jurnalında "Yetim cüce", "Lək-lək" jurnalında "Seytan", "Yetim cüce", "Yeni kənd", "İrşad", "Yeni irşad" qəzetlərində "Yetim cüce", "Bürhani-həqiqət" jurnalında "Təhvil", "Təhvil İrəvanı", "Ə.H.zadə" və başqa imzalarla çıxış etmiş, dövrün ictimai, mədəni və siyasi həyatını əks etdirən onlarla maraqlı satirik şeirləri, ciddi məzmunlu lirik, publisistik və müxtəlif mövzulu yazıları dərc olunmuşdur. Azərbaycanda nəşr edilən müxtəlif mətbuat orqanlarında "Müsəlman qəbiristanlığı" imzası ilə bir çox yazılar dərc olunmuşdur ki, həmin imzalı yazılar İrəvandan göndərilədiyi üçün yazıların üslubuna və satirik keyfiyyətlərinə görə Əli Məhzuna məxsus olduğunu demək olar. Onun bu gün də ədəbi ictimaiyyətə məlum olmayan bir çox poetik, publisistik əsərləri üzə çıxarılb öyrənilməmişdir.

Xalqımızın görkəmli ziyalısi Əli Məhzun yorulmadan, usanmadan bütün ömrünü xalqının maariflənməsi, cəhəlat girdabından xilas olması və dünyanın inkişaf etmiş xalqları ilə ayaqlaşıa bilməsinə həsr etmişdir. Əli Məhzun böyük bir Molla Nəsrəddinçilər nəslinin nümayəndəsi idi. İlk dəfə "Molla Nəsrəddin" jurnalında jurnalistlik fəaliyyətinə başlayan Əli Məhzun çox keçmədən onun ən sədiq dostlarından birinə çevrilmiş, yaradıcılığında yeni üfüqlər açılmışdır. Müxtəlif vaxtlarda bir sıra ədəbiyyatşünaslar da onun bu sahədəki xidmətlərini vurğulamışlar. Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında müstəsna xidmətləri olan böyük alimlər, filologiya elmləri doktorları, professorlar Mir Cəlal və Firudin Hüseynovun "XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı" adlı dərsliyində "Yetim cüce" imzası ilə yazan Əli Məhzunun adının "Molla Nəsrəddin" hesabı

reddin" səhifələrində öz satirik əsərləri ilə fəal iştirak edən müəlliflər sırasında çəkilməsi təsadüfi deyil. Böyük ədəbiyyatşünas alim, akademik İsa Həbibbəyli isə mollaənəsreddinçi ədəbi cəbhəni daha da genişləndirərək Bayraməli Abbaszadə, Məmməd Səid Ordubadi, Salman Mümtaz, Əliqulu Qəmküsər, Əliabbas Müznib, Əli Razi Şəmçizadə, Əli Nəzmi, Cabbar Əsgərzadə və başqaları ilə bir sırada Əli Məhzunun da fəaliyyətini dəyərləndirmisdir. Əli Məhzun həm mətbuat, həm satirik poeziya, həm dramaturgiya, həm də tərcüməçilik sahəsində səmərəli fəaliyyət göstərmişdir.

"Bürhani-həqiqət" İrəvanda yaşayıb-yaradan azərbaycanlı şairlərin, ədəbiyyat həvəskarlarının şeirlərinə öz səhifələrində vaxtaşırı yer ayırmışdı. İrəvan ədəbi mühitinin tanınmış görkəmli nümayəndələri "Bürhani-həqiqət" jurnalında fəal şəkildə təmsil olunmuş, bu mətbu orqanla əməkdaşlığı müntəzəm surətdə davam etdirmişlər. Ədəbi-bədii sözün gənc nümayəndələri Z.Şöhrət, Səriyyə, Fatma Müfide, Əbdülhəqq Məhrənnisə, Rəmziyyə, Fəridə kimi xanım şairlərin bu sahədəki fəaliyyəti xüsusilə diqqətləyiqdir. Məşhur İrəvanlı molla nəsrəddinçilərlə çiyin-çiyinə çalışan, ədəbi mühitin təmsilçilərindən olan Səriyyə xanım "Mənzumə" adlı şeirini "Bürhani-həqiqət"də çap etdirməsi, görünür, heç də təsadüfi deyil.

Fərəqət istəməm, canı cahandan xəsmi-canandır, Nə bilsin mehribanlığ rəsmin, ol kim, əslı nandandır? Fələk dılxahın üzrə dönmədi, bərgəştə dövdəndür, Nəhali-nəzonindən cüda, halım pərişandır. Mənim könülm qızılgül qönçəsivəş dopdolu qandır, Açılmaq ixtiyar etməz, əgər yüz min bahar olsa.

Gənc şair Əli Səid "Təhəssüratı-qəlbədən bir nümunə" başlığı ilə verilmiş şeirində təbiətdən aldığı ilhamı estetik duyumun təsiri ilə öz poetik istedadını bacarıqla birləşdirir ki, bunun nəticəsində oxucuda güclü emosional əhval və ovqat yaradır:

Çəkil, ey pərdeyi-zülmət, günəş qoy tamam açsın, Cahən müstəxək ənvar olub, həp feyziyah olsun. Üfüqlər oxşasın ümidi, dağlar lələzar olsun, Zəmiri-qoruzadən şad olmağa üzdən hicab açsın.

Jurnalın səhifələrində təbiətin təsviri, baharın vəsfi ilə yanaşı, siyasi motivli şeirlər də az deyildir. Təəssüf ki, jurnalın "Ədəbiyyat" və "Müntəxəbat" bölmələrində dərc edilmiş silsilə şeirlər ədəbiyyatşünaslarımız tərəfindən tədqiq və təhlil edilməmiş, gizli imzalarla dərc olunmuş şeirlərin müəlliflərinin kimliyi dəqiqləşdirilməmiş, onların şəxsiyyəti və yaradıcılığı fundamental tədqiqatlar əsasında kifayət qədər dəqiq-düzgün araşdırılmamışdır.

Xalq həyatından seçilmiş bir çox lövhələr və mövzular, o cümlədən müsəlman xeyriyyə cəmiyyətlərinin fəaliyyətinə dair məqamlar "Bürhani-həqiqət" jurnalının ideya ruhunu müfəssəl əks etdirməklə yanaşı, dərin ictimai məzmunu ilə fərqlənmişdi. "Bürhani-həqiqət" jurnalının 1 yanvar 1917-ci il tarixli sayında "İrəvan müsəlman cəmiyyəti-xeyriyyəsi" tərəfindən 1916-cı ilin sentyabr ayının 25-də "Qardaş köməyi" adlı ilə keçirilən xeyriyyə aksiyasında toplanan inanələrin (yardımların) hesabati dərc edilmişdir.

Jurnalın 5 mart 1917-ci il tarixli sayından məlum olur ki, "İrəvan müsəlman cəmiyyəti-xeyriyyəsi" Novruz bayramı ilə əlaqədar İrəvandakı "Məscidi-came"də müsəlman "Kimsəsiz uşaqlar evi"nə yardım aksiyası keçirmişdir.

Jurnalda "Tərbiyə", "Hükəmanın meişət barəsində fikirləri" başlıqları adı altında materiallar dərc olunmuşdur. "Hükəmanın meişət barəsində fikirləri" başlığı altında dərc olunan bu yazılar "Müəllim" imzası ilə verilmişdir. Jurnalın bütün saylarında "Tərbiyə" başlığı altında dərc olunmuş məqalələrin müəllifi görkəmli ziyalı, fədakar maarif xadimi, İrəvan Müəllimlər Seminariyasının Azərbaycan dili müəllimi Mirzə Cabbar Məmməd-zadədir.

Əsasən bədii-publisistik, tarixi materialların təqdim olunduğu jurnalda çıxış edən müəlliflərin əksəriyyəti İrəvanın tanınmış ziyalıları idi. "Bürhani-həqiqət" qabaqcıl adamları düşündürən, mövcud dövrün tələbi olan ən vacib məsələləri oxucularına çatdırmaq istəyirdi.

"Bürhani-həqiqət" in daha böyük məqsədi, amalı var idi və geniş fəaliyyət dairəsi nəzərdə tutmuşdu. Jurnalın redaktoru Əli Məhzun, nəşiri Həsən Mirzəzadə Əliyev jurnalı 16 səhifəlik çıxarmağa çalışsalar da buna nail ola bilmədilər. Jurnalın nəşr olunduğu altı ay ərzində cəmi 9 nömrəsi çıxmış və mətbuat tariximizdə silinməz iz qoymusdur. Azərbaycan mətbuatı tarixində özünəməxsus yeri və rolu olan "Bürhani-həqiqət" XX əsr bədii, mənəvi sərvətimizin zəngin xəzinəsidir.